

Тенденція збільшення кількості даних сімей, на жаль, вказує тільки на відсутність ефективної політики у сфері вирішення таких питань. Як результат, все більш гостро постає проблема становища дітей в дистантних сім'ях. Оскільки попри наявну значну кількість неблагополучних сімей в Україні, додаються ще й бездоглядні діти, які зростають саме в дистантних сім'ях. В свою чергу державна політика не має залишати поза увагою деформацію інституту сім'ї, адже абсолютно всі процеси сімейно-рольової структури позначаються на емоційному стані дитини, а діти – це наше з вами майбутнє.

Список використаних джерел

1. Ваврик А. Й. Соціальні та психологічні особливості життєдіяльності дітей із сімей трудових мігрантів / А. Й. Ваврик // Молодіжна політика : проблеми та перспективи : збірник наукових праць. 2010. №4 (14). С. 401 – 405.
2. Голова Н. Соціально-психологічна класифікація проблем дистантних сімей та їх вплив на особистість підлітка / Н. Голова // Молодь і ринок. 2017. № 2. С. 63 – 67.
3. Раєвська Я.М. Феномен дистантної сім'ї та її вплив на особистість підлітка. Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2011, Випуск 13. С. 280 – 281.

Балухтіна О. М.,

кандидат історичних наук, ст. викладач кафедри соціальної роботи та психології
Національний університет «Запорізька політехніка», (м. Запоріжжя, Україна)

Лебеденко В. В.,

студентка 3 курсу, спеціальність 231 «Соціальна робота»
Національний університет «Запорізька політехніка», (м. Запоріжжя, Україна)

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРОФІЛАКТИКИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКІВ

У сучасному суспільстві проблема суїциду серед підлітків з кожним днем набуває глобальності, адже саме в віці від 10 до 16 років дитина проходить статеве дозрівання та її психічний та психологічний стан стає більш вразливим, що впливає на сприйняття світу і повсякденних проблем.

За даними Єдиного державного реєстру досудових розслідувань, в Україні у 2017 р. вчинили самогубство 166 підлітків, у 2018 – 97, у 2019 – 111, а у 2020 р. – 123 дитини у віці 12–16 років. Порівняно з 2017 р. кількість смертей через самогубства зменшилась у 2018 та 2019 роках. Однак, з 2020 р. знов почала зростати, в лютому 2021 р. вже зафіксовано 21 новий випадок самогубств серед підлітків, і це надзвичайно багато, враховуючи, що рік тільки розпочався[1]. Разом з тим, соціально-психологічні дослідження доводять, що, майже 85% підлітків хоч раз у житті думали про самогубство. У 80 % випадків причиною суїциду серед підлітків виступають стосунки з близькими. За сімейними мотивами діти вдаються до суїциду в 46,9% випадків, через конфлікти з однолітками і через негаразди в коханні – в 13,6% випадків[2, с. 32].

Як свідчать статистичні дані, проблема є актуальною, особливо в наш час, коли населення країни, в тому числі підлітки, відчувають негативний тиск через економічну та соціальну напругу, вірусну хворобу COVID-19. У зв'язку з цим, підлітки відчувають депресію і самотність, яка ускладнюється ще й вимушеним дистанційним навчанням, а також неможливістю повернутися до звичного темпу життя та спілкування. Тому гострота проблеми суїцидів серед підлітків зумовлює батьків, лікарів, педагогів і соціальних працівників постійно стежити за незначними змінами в поведінці дітей.

Мета дослідження – визначити особливості роботи соціальних працівників щодо попередження та запобігання суїцидальних проявів серед підлітків.

Значну увагу до проблем самогубства серед підлітків приділяли такі українські та зарубіжні вчені: Е. Дюркгейм, І. Кон, В. Бехтерев, А. Амбрумова і О. Лісова. Саме французький соціолог Еміль Дюркгейм дав визначення самогубства. Суїцид – це навмисне позбавлення себе життя або самогубство, а суїцидент – це людина, яка вчинила самогубство. Також вчений зазначав, що причиною самогубств підлітків можуть служити гострі конфлікти у навчанні, сім'ї та особистісних сферах [3, с. 11–14]. Згодом вчені, зокрема А. Амбрумова та В. Бехтерев визначили найбільш типові мотиви суїцидальної поведінки у підлітків:

1. переживання образи, самотності, відчуженості;
2. дійсна або уявна втрата батьківської любові, ревності;
3. переживання, пов'язані зі смертю, розлученням, доглядом батьків із сім'ї;
4. почуття провини, сорому, докорів сумління, ображене самолюбство, страх ганьби, глузувань, приниження;
5. любовні невдачі, сексуальні ексцеси, вагітність у дівчат;
6. бажання привернути увагу до своєї долі, викликати співчуття до себе;
7. співчуття або наслідування товаришам, героям книг або фільму [2, с. 34].

Підсумовуючи зазначимо, що мотиви до вчинення самогубства можуть конкретизуватися у шкільних проблемах, втраті рідної людини, нерозділеному коханні, образах, самотності, непорозуміннях в оточенні, низькій самооцінці, несприйнятті себе та бажанні привернути увагу до своєї особи [4, с. 23].

Успішність соціальної роботи з профілактики суїцидів та лікування суїцидальної поведінки підлітків багато в чому залежить від вміння соціального працівника розпізнати ознаки суїцидальності в поведінці людини. Серед таких ознак дослідники називають найбільш загальними депресію, розповіді про свої проблеми, як наприклад, роблять сучасні підлітки у соціальних мережах (Instagram, Telegram, Facebook і тому подібне).

У справах дітей та підлітків, що схильні до суїциду та девіантної поведінки, працює соціально-психологічна служба у школах та закладах вищої освіти. Мета служби полягає у забезпеченні своєчасної кваліфікованої соціально-психологічної допомоги всім учасникам навчально-виховного процесу та у створенні сприятливих умов для розвитку і психологічного комфорту учнів та студентів [2, с. 40]. Для попередження самогубства та корекції суїцидальної поведінки підлітка соціально-психологічна служба працює таким чином:

1. Дослідження з метою виявлення дітей групи суїцидального ризику, в яких є труднощі у навчанні, у поведінці та ознаки емоційних розладів (бесіди з класними керівниками та педагогічними працівниками; спостереження в класах; тестування).
2. Визначення причин труднощів дітей групи суїцидального ризику (соціальний працівник проводить індивідуальне обстеження дітей для визначення типу групи суїцидального ризику та рівня небезпеки).
3. Визначення шляхів подолання труднощів (переадресування до спеціалістів – дитячого психоневролога, психотерапевта та за необхідності реабілітолога).
4. Психологічно-просвітницька діяльність вчителів, педагогів та батьків (психолого-педагогічні семінари «Фактори, які впливають на суїцидальну поведінку в дитячому та підлітковому віці», «Як допомогти при загрозі суїциду» тощо).
5. Робота з педагогічним колективом навчального закладу, що передбачає здійснення психолого-педагогічних педрад, які присвячені профілактиці явища.
6. Психокорекційні заходи з дітьми із групи суїцидального ризику [4, с. 25–27].

Одним із засобів профілактики скоєння самогубства є «телефон довіри», який почав свою роботу в Україні нещодавно, порівняно з європейськими країнами. За кордоном «телефони довіри» з'явилися ще в 1967 р. [5, с. 10].

Такий вид соціальної послуги надає можливість людині, що опинилася у скрутному становищі і не в змозі самотужки знайти вихід, крім як піти із життя, анонімно звернутись по допомогу до кваліфікованого консультанта. Також у 2014 р. для психологічної допомоги дітям було організовано анонімні онлайн чати, куди підлітки можуть написати і поспілкуватися з психологом.

У сучасній практиці в Україні використовується ряд моделей «телефону довіри»:

1. професійна модель, коли на телефоні довіри працюють фахівці – психологи;
2. волонтерська модель, яка використовує допомогу людини, яка добровільно прийшла в програму;
3. підліткова модель, коли волонтерами-консультантами виступають підлітки, що пройшли спеціальну підготовку.

В Україні, зокрема і в Запоріжжі, вже багато років працює анонімна консультаційна лінія «Телефон довіри». Кожна дитина та підліток, які опинилися в складних обставинах або мають наміри піти з життя, мають змогу звернутися до національної дитячої «гарячої лінії»: 0 800 500 225 (зі стаціонарних телефонів) або 116 111 (з мобільних телефонів). Фахівці вислухають як дорослих, так і дітей, які не в змозі самотійно вирішити проблеми.

Отже, можна зробити висновок що діяльність соціальних служб та «телефону довіри» мають позитивні результати, адже за статистикою, в Україні з 2010 р. по 2016 р. кількість самогубств знизилася на 9,8%[1]. Варто зазначити, що це також пов'язано з початком функціонування «телефонів довіри». Але сьогоднішня статистика щодо суїцидів серед підлітків, яка на жаль збільшується, свідчить про те, що необхідно все ж таки вдосконалювати технології роботи з підлітками-суїцидентами та покращувати профілактичні заходи.

На жаль, запровадження сучасних форм та методів профілактики суїцидів у кризових стаціонарах, шляхом амбулаторної допомоги, патронажу, психологічної консультації, створення "телефонів довіри" до сьогодні не набуло масштабів державної програми і загалом є справою ентузіастів. В умовах відсутності єдиних стандартів та підходів до боротьби з суїцидами в державі, соціальним службам необхідно активніше залучати можливості недержавних організацій. Маємо надію, що скоро з'являться Центр профілактики суїцидів та буде затверджена загальнодержавна програма, яка зможе суттєво змінити на краще вирішення цієї, в першу чергу, соціальної проблеми.

Список використаних джерел

1. Статистика самогубств неповнолітніх в Україні. URL:<https://hromadske.ua/samogubstvo> (дата звернення: 24.03.2021).
2. Прийменко В. М. Суїцидальна поведінка. Психологічний аналіз і профілактика: методичні рекомендації для практичних психологів і соціальних педагогів. Київ : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2015. 43 с.
3. Дюркгейм Е. Самогубство : соціологічне дослідження / Пер. з фр. Л. Кононович. К. : Основи, 1998. 519 с.
4. Силяхіна В. И. Система работы по профилактике суицида (методические рекомендации). Кривой Рог : СОШ №4, 2005. 34 с.
5. Рибалка В. В. Психологічна профілактика суїцидальних тенденцій в учнівській молоді : Методичні рекомендації. К. : ППППО АПН України, КФ ВМУРоЛ «Україна», ППЩербатих О. В. 2007. 68 с.

Балухтіна О. М.,

кандидат історичних наук, ст. викладач кафедри соціальної роботи та психології
Національний університет «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя, Україна

Махніборода Д. О.,

студентка 3 курсу, спеціальність 231 «Соціальна робота»
Національний університет «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя, Україна

ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї: ПРОБЛЕМНЕ ПОЛЕ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Сьогодні проблема домашнього насильства вважається однією з найрозповсюдженіших в усьому світі. В Україні, за даними досліджень, близько 70% жінок зазнають різноманітних форм сімейного насильства та до 35% неповнолітніх систематично застосовуються жорстокі форми покарання. Також, майже половина всіх випадків згвалтувань, більше третини навмисних убивств і злочинів скоюються в сім'ї [1, с. 73].